

En bayersk statsman

Franz Josef Strauss, i dag västtysk finansminister, har ofta varit omstridd på vänsterradikalt håll. Han framstår emellertid alltmer som en mycket betydande statsman i våra dagars Europa. Fil dr Sven Stolpe behandlar i denna artikel Strauss Europaprogram, som väckt betydande uppmärksamhet. Huvudtanken hos Strauss är ett förenat Europa, en europeisk federation, där européerna är herrar i eget hus. Ett starkt men fredligt Västeuropa kan medverka till en önskvärd avspänning i världspolitiken, ta upp förhandlingar direkt med Sovjetunionen och bidra med de krediter, som ryssarna så oundgängligen behöver. Detta innebär samtidigt, att Tyskland måste erkänna delningen av landet, vilket dock blir mindre tragiskt den gång, då de östeuropeiska staterna med nödvändighet måste ansluta sig till det förenade Europa.

Det är själve J J Servan-Schreiber som skrivit förordet till F J Strauss' bok "Herausforderung und Antwort, Ein Programm für Europa" (Seewald Verlag, 1968). Han sammanfattar boken i följande ord:

"Strauss riktar sig till sina landsmän och säger till dem: Om ni tänker på en återförening allenast ur national-statlig synpunkt, så skrämmer ni era grannar; ett återförenat Tyskland skulle ju bli den största europeiska makten väster om Ryssland. Och till övriga européer säger han: Om ni vill undvika detta alltför stora Tyskland, får ni laga, att det blir till en integrerande beståndsdel i ett förenat Europa."

Servan-Schreiber har alltid hävdat två tankar. Den ena är, att Europa snabbt måste komma ikapp Amerika i fråga om teknologi, vetenskap och industriellt tillämpad vetenskap.

Den andra är att på ett eller annat sätt måste Sovjetunionen förmås att diskutera Europas framtid med européerna själva, i stället för att bara föra en dialog med USA. Han tillägger: "Strauss tänker i detta sammanhang på ett förenat Västeuropa, som förr eller senare kommer att förfoga över alla maktens attribut, också de nukleära..."

Omstöpning av Västeuropa

Tanken förutsätter en grundlig omstöpning av det mesta i Västeuropa. Det nuvarande läget karakteriseras av två ting: fiaskot för en verklig integration öster-

ut; misslyckandet för försöken att skapa en verklig federation i väster.

Stalin var sedan ungdomen intresserad av nationalitetsfrågorna. Redan 1918 publicerade han en "förklaring angående de ryska folkens rättigheter". Han uppsatte två mål: överallt skulle den nationella tanken och det nationella språket skyddas; samtidigt skulle ett allsmäktigt enhetsparti garantera en centralisering av politik och ekonomi. Man gick en tid så långt, att man införde vissa språk, som dittills knappast existerat . . .

Systemet misslyckades; Kreml tillät visserligen en "folklore-nationalism" men satte i varje styrelse in dominerande element, som helt lydde Stalins pipa. Armén, förvaltningen och ekonomien "koloniserades" — man fick sedan tala vilket idiom man behagade.

I stället för att bidra till en lösning av det europeiska problemet har de öst-europeiska länderna genom krigsskadestånd och skicklig valutapolitik betydligt mer bidragit till en utveckling av Sovjetunionen än av andra länder. Sattelitstaterna bands så hårt vid Sovjet, att de till sist måste uppleva sitt beroende som en onaturlig förnedring.

1968 kom "Prag-våren". Det som i Tjeckoslovakien bara blev ett kort experiment, en snabbt uppflammande förhoppning, hotar att i Polen bli till ren nationalism, främlingshat och antisemitism. Östtyskland kan en vacker dag — landet befinner sig i starkt ekonomiskt uppsving — antaga ett slags preussisk

form av nationalism; en ny politisk ledning i landet kan mycket väl tänkas upptaga en dialog med landsmännen på andra sidan Elbe. Detta skulle komma hela den av Sovjet införda ordningen att störta samman och tvinga ryssarna till aktioner, som inmarschen i Tjeckoslovakien redan gett oss en bitter försmak av.

Samtidigt med detta sprack i Väst-europa 1954 försöket att skapa en europeisk försvarsgemenskap: många tyskar såg i denna plan bara en rehabilitering, många fransmän en suveränitetsminskning, många amerikaner bara ett bekvämt instrument. Servan-Schreiber, som jag hittills refererat, är inte rädd för en militär sammanstötning mellan de två tyska länderna. Västtyskland har väsentligen förblivit ett nationellt Tyskland. Östtyskland kan i morgon bli något liknande — ja, man kan räkna med möjligheten av att de två tyska staterna ganska snart kan komma överens — på ett sätt som varken Ryssland eller Frankrike förutsett! Detta skulle just betyda den explosion som Adenauer i hela sitt liv fruktade och varnade för.

Europeisk federation

Strauss hävdar nu, att det ekonomiskt mäktiga men politiskt med nödvändighet ännu svaga Västtyskland som enda utväg för sin fortsatta utveckling behöver skapandet av en europeisk federation, vars väldiga makt skulle *tvinga* Sovjetryssland att tänka igenom hela

det europeiska problemet på ett helt nytt sätt.

Finns här faror? Förvisso. Särskilt två: att Europa isoleras i väster, och att Sovjetunionen tvingas in i ett slags ghetto.

Strauss tar helt avstånd från en västtysk maktpolitik i gammal mening. Varje sådant försök skulle genast föra till världskrig. Han hävdar emellertid nödvändigheten av förhandlingar med Sovjet från en utgångspunkt av västtysk *makt* — och inte bara ekonomisk utan också militär makt. Detta skulle betyda införandet av ett nytt element i världspolitiken, och ett farligt element. Man får inte glömma, att den ryska kolossen ekonomiskt och socialt är ytterst sårbar. Explosionen i Frankrike i maj 1968 är ingenting mot vad som när som helst skulle kunna inträffa i Sovjet.

Det rör sig dock här om ett land, som visserligen ger alla ungdomar tillgång till bildning men samtidigt förbjuder dem att leva och tänka fritt! Ett land, som kombinerar lysande tekniska resultat med ekonomiska fiaskon i serie — där finns sputniks men inte stekpannor. Naturligtvis måste i ett sådant land samlas massor av opposition, krav, reformförslag. Sovjet behöver inte alls hotas med atombombning. Landet behöver helt enkelt en enorm Marshallplan; den kredit det här gäller skulle ett enat Europa inom kort tid kunna erbjuda.

Den verkliga konkurrensen mellan Europa och USA rör sig nämligen inte

nu om kärnvapen. Frågan gäller, om USA eller Europa skall kunna ge Ryssland den industriella hjälp landet behöver.

Ännu dröjer det länge, innan Europa kan välja en president i fria val. Men långt dessförinnan måste allvarliga förhandlingar mellan Europa och Sovjet komma igång. Man får nämligen inte glömma, att de europeiska länderna idag förfogar över större ekonomiska reserver än USA i slutet av andra världskriget. Men denna kapacitet är så att säga infrusen, därför att dess skilda delar aldrig läggs samman. Frankrike har klart fått erfara, att ett europeiskt land som står ensamt är ekonomiskt ytterst sårbart och därmed också politiskt maktlost.

Kärnvapnen bör skrotas ned — de betyder undergång för alla, icke längre ett hot bara för ena parten. En positiv europeisk politik måste utgå från den ekonomiska maktfaktor, som Västtyskland—Italien—Frankrike tillsammans betyder. Denna maktfaktor skall icke *spelas ut mot* utan *samordnas med* den ryska.

Spelet om Europa

Strauss konstaterar, att andra världskriget betydde att Europa krossades: det blev icke-europeiska statsmän som styrde och ställde. "Europa blev en rangerbangård för icke-europeiska maktintressen." Det fanns bara två världsmakter — Ryssland och USA. Och därvid har det förblivit. Det märkliga är, att det

bara behövdes ett begränsat samgående mellan Europas största stater för att ett tredje, fullt likvärdigt, i flera avseenden överlägset maktblock skulle framträda. Spaak sade en gång: "160 millioner européer lever på 160 millioner amerikans välgörenhet och i fruktan för 200 millioner ryssar..." Det är en grotesk situation, i all synnerhet som de västeuropeiska länderna långt ifrån är intellektuellt, tekniskt och ekonomiskt förslamade utan befinner sig i en utveckling utan like — man kunde tänka på den italienska industriens världsframgångar och de tyska ekonomiska resultaten 1968, som närmast är sagolika.

Churchill hävdade tidigt i sitt berömda tal för Zürichstudenterna, att Europas förenta stater måste skapas. Strauss menar detsamma. Han sammanfattar:

Europa kan bevara sin självständighet mellan de två världsmakterna Amerika och Sovjet, endast om det sluter sig samman politiskt — antingen genom ett statsförbund eller i en förbundsstat;

Europa kan bevara sin kulturella maktställning i världen, endast om dess folk blir medvetna om sitt kulturarv och gemensamt arbetar på dess förkovran; man kunde tillägga, att det — om man möjligen frånser Gandhis icke-våldstanke — inte finns ett enda tankeuppslag av vikt på något politiskt, ekonomiskt, sociologiskt, filosofiskt etc område i hela världen, som inte har sin rot i Europa;

Europa kan skydda sig mot den aggressiva kommunismen, endast om det förenar och stärker sina politiska, ekonomiska och militära krafter;

Europa kan klara sina många uppgifter, endast om dess folk anstränger sig att först återuppbygga sina förstörda ekonomiska livsgrundvalar.

Sovjet försvagat

Rysslands politiska ställning har under det sista decenniet starkt försämrats. Utrikespolitiskt har så gott som alla ryska initiativ och hotelser blivit fiasko. I Rysslands rygg uppenbarar sig en ny världsmakt med oerhörda anspråk på ryskt territorium. Mao underkänner alla avtal mellan Tsarryssland och Kina. Han gör anspråk på Vladivostok, det ryska Fjärran Östern och stora områden i centrala Asien. Marskalk Tschen Ji kallar ryssarna "tjuvar", som bestulit hans folk på 1,5 millioner kvadratkilometer land (maj 1966). De ryska områdena i östra Sibirien omfattar 3 millioner kvadratkilometer; befolkningen uppskattas till endast sex millioner. Den kinesiska upprustningen intensifieras. På andra sidan konstaterar ryssarna en enorm tillväxt i Västeuropas välstånd och industriella kapacitet. Därav det panikartade beslutet att — trots risken att stöta ifrån sig alla satellitfolken — ockupera det vänligt sinnade Tjeckoslovakien, en åtgärd som förvisso endast kan tillgripas i en nödsituation. För varje år som går, blir Sovjets ställning mer

bekymmersam — kan man f.n. lita på en enda av satellitstaterna?

I denna situation, där Ryssland hårt pressas av den kinesiska världsmakten, revolttendenserna i det egna landet, folkvreden i satellitstaterna, de egna imperialistiska försökens fiasko samt Väst-europas starka ekonomiska och militära frammarsch, är enligt Strauss ögonblicket inne att inleda intensiva fredliga ekonomiska förhandlingar. Det gäller för honom inte alls Tysklands sk återförening — det gäller Europas återförening! Läger Västeuropa huvudvikten vid sin militära upprustning, tvingas ryssarna sannolikt till en desperat offensiv. Får ryssarna däremot ett intryck av att Västeuropa vill fred, och att de stora krediter som det efterblivna Ryssland alltjämt behöver men icke med sin stående krigsberedda armé och sina kosmiska raketer självt kan prestera finns åtkomliga, bör ett fredligt anbud utan baktankar från ett enat Västeuropa utgöra lösningen. Eller med Strauss' egna ord: "Så länge Sovjet och Amerika praktiskt taget sitter ensamma vid konferensborden, kommer maktförhållandena i världen aldrig att förändras." Det är på tiden, att det jättestarka nya Västeuropa kräver sin plats vid bordet.

Herrar i eget hus

Men är inte ett kommunistiskt Europa vad ryssarna egentligen åsyftar? Teoretiskt kanske men inte i praktiken. I ett helt kommunistiskt Europa skulle ryssarna snart förlora sin ledande ställning.

Ryssland vill ett försvagat, sönderslitet Europa, som inte utgör en politisk fara.

Mot detta fastslår Strauss:

"En avspänning mellan öst och väst i Europa kan vi inte överlåta till de världsmakter, som drog upp demarkationslinjerna i Jalta. Vi söker och vill avspänning, trygghet och fred. Men vi vet, att allt detta inte kan ske på grundval av en söndersliten kontinent och en tysk splittrings status quo. Europeisk politik får inte längre förbli en funktion av den amerikanska säkerhetspolitiken, som bestäms av en annan intressesituation än vår. Europeisk politik måste samtidigt utformas så, att den ryska politikens inflytande på våra folks öde trängs tillbaka . . . Först med en sluten politisk konception, som tillåter oss ett målmedvetet spel med fördelade roller, kommer vi européer i ett läge, där vi kan arbeta på en uppluckring gentemot öster. Västeuropa måste vidare ta initiativet till ett försök att genomföra bildandet av en europeisk folkfamilj. Väst-europa måste presentera en modell för en oavhängighets- och självhävdsespolitik, som utövar en fascination och en attraktion på Östeuropas folk, så att deras nationella självständighetssträvanden kan mynna ut i ett enat Europas stora politiska konstellation."

Ryssland har visat sin oro för ett fritt Tjeckoslovakien. Sannolikt är den ryska oron för Östtyskland många gånger större. Att den östtyska armén skulle kunna fungera i ett krig med Västtyskland är uteslutet. Ulbrichts situation är

skrämmande. Han måste behandla sina medborgare som "undersåtar". Majoriteten av Östtysklands befolkning är klart antikommunistisk. Man ser det redan av förordningarna för den sk "folkarmén". Gränsbrigadernas kommandörer får order att förhindra "fanflykt" över gränsen. Det finns sannolikt inte i hela världen en arméledning, som är så permanent rädd för sina egna soldatkadror som den östtyska. Allt detta trots att de unga soldaterna inte upplevt något annat än kommunistisk propaganda. Den östtyska staten existerar endast och allenast genom Rysslands stöd och skulle störta samman som ett korthus, samma dag ryssarna försvann. Samtidigt spelar Östtyskland militärt en stor roll för Sovjetryssland. Landet kan vara utgångspunkten för en offensiv mot det fria Europa. Vägarna är uppenbara: från norr för att behärska inloppet till Östersjön, mot väster mot Ruhr. Men detta förutsätter en fungerande östtysk armé — som sannolikt inte existerar.

Även industriellt är detta vacklande land viktigt. Därifrån strömmar sedan lång tid maskiner och materiel för den ryska krigsindustrien. Vad Pankow importerar från Ryssland är väsentligen

varor, som landet behöver för att kunna fullgöra sina exportförpliktelser till Ryssland. Allt tyskt råmaterial för atomproduktion strömmar över till Ryssland.

Delat Tyskland i förenat Europa

Den ryska imperialismen kommer aldrig att släppa sitt terrorgrepp över de förslavade satellitstaterna; medan Västeuropa är sammansatt av fritt samverkande stater, är östblocken en stormakt, som med terror tvingar ett antal motvilliga satelliter till samarbete och samtidigt i sin rygg känner en fruktansvärd ny fiende stiga fram. Den ryska politiken står inför olösliga uppgifter.

Strauss menar nu, att varje försök att — ens på papperet — kräva, att de förlorade tyska områdena skall återlämnas, är dödsdömt. Tysklands enda väg går över ett *erkännande* av Tysklands delning, vilken emellertid blir mindre tragisk, i samma stund ett förenat Europa skapas, till vilket de terroriserade satellitstaterna med nödvändighet en gång måste ansluta sig. "Jag tror inte på ett återställande av en tysk nationalstat. Endast inom ramen för et förenat Europa kan den tyska frågan lösas."